WYNIA'S WEEK

De machtsstrijd in Polen gaat eigenlijk over nationale soevereiniteit

Posted on 3 november 2026 by Johannes Vervloed

Met de verwijdering van de door de vorige PiS-regering aangestelde rechters heeft de Poolse premier Donald Tusk tevens de macht van de nationalistische president Karol Nawrocki – gekozen met steun van de PiS – drastisch ingeperkt.

Via het Constitutioneel Hof kon Nawrocki onwelgevallige EU-wetgeving tegenhouden. Hij kon zo verhinderen dat Polen z'n grenzen moest openen voor ongewenste illegale immigranten, voorkomen dat de nationale munt, de zloty, vervangen werd door de euro en uitspraken van het Europees Hof over sluiting van kolencentrales aan de grens met buurland Tsjechië naast zich neerleggen.

Nawrocki was op weg voor een staatsbezoek aan Senegal. Na kennis te hebben genomen van de actie van Tusk, keerde hij spoorslags terug en ging hij na aankomst onmiddellijk naar het gebouw waar het Constitutioneel Hof zitting heeft. Hij hield vervolgens een speech waarin hij zijn premier van illegaal handelen

beschuldigde, opriep de schorsing ongedaan te maken en de orde te herstellen.

Patstelling

Vooralsnog heeft Tusk hieraan geen gehoor gegeven en is er in Polen een patstelling ontstaan tussen regering en president. Die patstelling kan het land lamleggen, omdat de president alle wetgeving en cruciale benoemingen kan tegenhouden. Een grondwettelijk recht dat hij zal gebruiken, zolang de schorsing van de voorzitter en de vicevoorzitter van het Constitutioneel Hof niet ongedaan is gemaakt.

Tusk en Nawrocki konden het al niet met elkaar vinden, maar nu is het oorlog tussen de twee. Wellicht zal de patstelling pas doorbroken kunnen worden na de parlementsververkiezingen, die eind volgend jaar op de agenda staan.

De conservatieve PiS-regering (2015-2023) lag indertijd regelmatig overhoop met de Europese Commissie, die 137 miljard euro aan voor Polen bestemde gelden uit de cohesiefondsen en het coronaherstelfonds tegenhield – met als argument dat de rechtspraak in Polen niet onafhankelijk was. Sinds Tusk, de voormalige voorzitter van de Europese Raad, het politieke roer in Polen heeft overgenomen, worden de geld alsnog geleidelijk ter beschikking gesteld. De kwestie was een belangrijk thema aan de vooravond van de door Tusk gewonnen parlementsverkiezingen van 2023.

Een vergelijking dringt zich op met Hongarije. Ook dat land werd – onder Victor Orbán – beschuldigd van een niet-onafhankelijke rechtspraak en ook daar werden EU-gelden geblokkeerd. Na de installatie van een nieuwe premier – Péter Magyar – kwamen de betalingen alsnog geleidelijk op gang.

In Nederland gaat internationaal recht boven nationaal recht. Er is ook geen constitutioneel hof om te toetsen of internationaal recht wel compatibel is, zoals in Polen, Hongarije maar ook in Duitsland het geval is. Zo ontstond in 2020 een juridisch conflict tussen het Duitse Constitutionele Hof in Karlsruhe en het Europese Hof van Justitie in Luxemburg over het obligatie-opkoopprogramma (PSPP) van de ECB. Karlsruhe vond dat de ECB onvoldoende had aangetoond dat de economische gevolgen van het programma in verhouding stonden tot het monetaire doel. Het Duitse hof oordeelde bovendien dat Luxemburg de ECB onvoldoende had gecontroleerd en daarmee zijn bevoegdheden had overschreden (ultra vires).

Extra dimensie

Het conflict kreeg een extra dimensie omdat het Europees Hof zich in deze zaak op het standpunt stelde dat haar uitspraken altijd boven nationaal recht van de lidstaten gaan. Van álle lidstaten, dus ook als ze in hun grondwet hebben opgenomen dat het eigen nationale recht altijd voorrang heeft.

De discussie over deze kwestie is zeer actueel. Terwijl het Europees Hof zegt altijd het laatste woord te hebben, betogen diverse constitutionele hoven in de lidstaten van de EU dat dat alléén geldt voor communautair beleid.

Fundamentele kwestie

Hoe het afloopt in Polen valt nog niet goed in te schatten. Het is een fundamentele kwestie waarbij de soevereiniteit van het land in het geding is. Die ging in 1939 verloren door de inval van Duitsland en de Sovjet-Unie en werd pas in 1989 hersteld.

De soevereiniteitsvraag speelt ook in breder verband. Ursula von der Leyen, de voorzitster van de Europese Commissie, zei onlangs nog dat het vetorecht van individuele lidstaten afgeschaft zou moeten worden. Om zo makkelijker een vuist te kunnen maken tegen derde landen en de toetreding van nieuwe lidstaten eenvoudiger te maken.

Wynia's Week *verschijnt 156 keer per jaar en wordt* ***volledig mogelijk gemaakt*** *door de donateurs. Doet u mee?* ***Doneren kan zo****.* ***Hartelijk dank!***